

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба рисолаи диссертатсионии Қўзиева Раъногул Мирмуҳамадовна дар мавзӯи «Ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар чараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 - Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ).

Рисолаи Қўзиева Раъногул Мирмуҳамадовна таҳқиқоти хотимаёфтаи илмие мебошад, ки ба проблемаи ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар чараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология бахшида шудааст.

Азнавсозӣ, ислоҳот ва такмили нақшаю барномаҳои таълимии фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар заминаи амалисозии Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 январи соли 2020 №1445 Дар бораи «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» эълон намудани солҳои 2020-2040 сурат гирифта истодааст. Дар ин радиф ба нақша ва барномаҳои таълимии фанҳои биологӣ (ботаника, зоология, анатомия, физиология ва беҳдошти саломатӣ, экология ва биологияи умумӣ) бо тақозои замони муосир тағйироту иловаҳо ворид гардиданд.

Новобаста ба ин пешравихо, дар фаъолияти омӯзгорону методистони фанҳои биологӣ, роҳбарони муассисаҳои миёнаи умумӣ ва олии касбии омӯзгорӣ ҷиҳати беҳдошти раванди таълиму тадрис, зина ба зина болобарии дараҷаи дониш, маҳорату малака, касбомӯзию интиҳоби касбҳои таҳассусии толибилмон мушкилот мавҷуд аст. Вобаста ба ин дар рисола масъалаҳои мубрами ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар чараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология ва дар ин замина, инкишофи фаъолияти ҷустуҷӯию эҷодӣ ва ҷаҳонбинии илмии хонандагон мавриди омӯзиш, таҳлил ва тавсифу баррасӣ қарор гирифтааст.

Мақсади таҳқиқот аз коркард ва тарҳрезӣ намудани асосҳои илмию назариявӣ ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5–9 дар ҷараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология маҳсуб меёбад.

Барои расидан ба мақсади таҳқиқот вазифаҳои зерин муайян ва мавриди пажӯҳиш қарор дода шудаанд:

1. Омӯзишу таҳлили ҳолат ва дараҷаи таҳқиқи мавзӯ дар адабиёту сарчашмаҳои фалсафӣ, педагогию дидактикӣ, умумибиологӣ ва иҷтимоию фарҳангӣ;

2. Таҳлили ҷанбаҳои илмӣ-назариявӣ, методӣ ва таҳияи амсилаи мавзӯи “Ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар ҷараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология”;

3. Ҷустуҷӯ, дарёфт ва таҳияи роҳу усулҳои амалисозии ҷанбаҳои илмӣ, назариявӣ ва методии “Ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар ҷараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология”.

4. Аз нигоҳи педагогию дидактикӣ ва методӣ муайян намудани роҳу усулҳои самарабахш ҷиҳати ташкилу гузаронидани машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ.

5. Коркарди натиҷаҳои ниҳони таҳқиқот: озмоишҳои педагогӣ, санҷишу муайян кардани маълумоти омӯрӣ-математикӣ оид ба амсилаи таҳқиқот дар синфҳои 5-9 - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ.

Навгонию навоариҳои таҳқиқот чунин арзёбӣ мегарданд:

1. Амсилаи илмӣ-назариявӣ ва методии амалии мавзӯи таҳқиқотӣ доир ба “Ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар ҷараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология” - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, коркард ва аз ҷиҳати амалӣ асоснок карда шуд;

2. Муайян карда шуд, ки барои фаъолгардонӣ ва ташаккули маърифати экологии хонандагон системаи яклухти чараёни таълим, ягонагию боҳамалоқамандии самтҳои мундариҷавии таҳқиқот мавҷуд набуда, ин раванд чараёни мунтазами муаррифию арзёбӣ, тархрезӣ ва мураттабсозии технологияҳои навро талаб менамояд;

3. Нақш ва мақоми методҳои гуногуни таълим, шаклҳои ташкилии раванди таълим, аз ҷумла машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ дар фаъолгардонӣ ва ташаккули маърифати экологӣ, инкишофи фаъолияти ҷустуҷӯию эҷодӣ ва ҷаҳонбинии хонандагон аз сикли фанҳои умумибیологӣ муайян ва арзёбӣ гардид.

4. Дар чараёни гузаронидани мушоҳидаҳо, озмоишҳои педагогӣ, саволнома-анкетаҳо, корҳои хаттӣ-санҷишӣ, омӯзиши таҷрибаи пешқадами педагогии омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ аз сикли фанҳои умумибіологӣ мазмун ва мандариҷаи машғулиятҳои намунавӣ барои гузаронидани машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ таҳия карда шуд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот иборат аз ҷустуҷӯ ва дарёфти ҷанбаҳои самтҳои вобаста ба таҳия ва асосноккунии амсилаи назариявӣ ва сохтори технологияи фаъолгардонӣ ва ташаккули ҳисси табиатдӯстӣ, рушди ҷанбаҳои маърифатӣ фарҳангӣ, инкишофи фаъолияти ҷустуҷӯию эҷодии хонандагон дар заминаи ягонагии самтҳои мундариҷавӣ, рушди бемайлонии донишҳои экологӣ, кишваршиносию умумибіологӣ, самтҳои муаррифию арзёбӣ, яъне аз таҳлили мафҳуми “Маърифати экологӣ” роҳу усулҳо, методҳо ва меъёру ташаккули ҷанбаҳои маърифатӣ фарҳанги экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, дар чараёни гузаронидани машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ, фаъолияти педагогии касбии омӯзгорон ва аз ҷониби онҳо интиҳоб ва самаранок истифода намудани шаклу усулҳои таълими анъанавӣ ва методҳои муосири раванди таълим, аз ҷумла истифодаи технологияи иттилоотӣ-

коммуникатсионӣ бо назардошти навовари раванди таълиму тадрис, аз сикли фанҳои умумибѳиологӣ мебошад.

Ҷанбаҳои амалии таҳқиқот аз таҳияю мураттабсозии амсилаи таҳқиқот, методика ва амалисозии мавзуи рисолаи илмӣ оид ба “Ташаккули экологии хонандагон, дар як қатор таҳқиқоти методию амалии олимон барои муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, тарбияи экологии хонандагон, намунаи нақшаҳои гузаронидани маҳфилҳои фанӣ, мушоҳидаҳои фенологӣ, экскурсияҳо ва дигар намудҳои машғулиятҳои беруназсинфӣю беруназмактабӣ, бо ёрии омӯзгорону методистони касбӣ иборат мебошад.

Дар ибтидои диссертатсия муқаддима ва тавсифи умумии таҳқиқот дарҷ шудааст, ки дар он муқрамаи ва зарурияти баргузори чанбаҳои таҳқиқот, дараҷаи азхудшавии мавзӯ, заминаҳои илмӣ, назариявию методологӣ, мақсад, объект, мушкilot, вазифаҳо, фарзия, муқаррароте, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, эътимоднокии натиҷаҳо, идеяҳои пешбар, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, саҳми шахсӣ дар таҳияи диссертатсия, интишорот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия, пойгоҳи таҳқиқот дарҷ гардидаанд.

Боби якум “Асосҳои илмӣ-методологии ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5-9 дар ҷараёни гузаронидани машғулиятҳои беруназсинфӣю беруназмактабӣ аз биология”.

Ба масъалаҳои рушди чанбаҳои маърифатӣю фарҳанги экологии хонандагони синфҳои 5-9 вобаста ба масъалаҳои глобалию умумибашарӣ, аз ҷумла мушкilotи вазъи экологии сайёра, ба монанди гармшавии иқлим, хушксолӣ, ифлосшавии таркиби атмосфераи ҳаво, обшавии пирахҳо, афзудани бемориҳои сирояткунанда, ба биёбонҳо мубаддалшавии ҷангалзору бешазорҳо, таъсири омилҳои антропогенӣ ба муҳиту табиат мавриди омӯзиш, таҳлил ва тарҳрезӣ қарор дода шудаанд.

Боби дуюми диссертатсия «Технологияи муосири машғулиятҳои беруназсинфӣю беруназмактабии синфҳои 5-9 дар ҷараёни омӯзиши

фанҳои умумибиологӣ» номгузорӣ гардида, дар он аз нигоҳи педагогӣ дидактикӣ нақши донишҳои экологӣ, ҷой ва мақоми машғулиятҳои беруназсинфӣ (маҳфилҳои фанӣ ва ғ.) ва машғулиятҳо и беруназмактабӣ (маводи кишваршиносӣ, экскурсия ва ғ.) ва натиҷаҳои ниҳони озмоишҳои педагогӣ тавсифу баррасӣ гардидаанд.

Инчунин дар ин боб нақш ва мақоми донишҳои экологӣ дар ташаккули ҳисси табиатдӯстӣ ва маърифату фарҳанги экологии хонандагон» дар заминаи талаботи педагогӣ дидактикӣ амалисозии амсилаи таҳқиқот ва ҷанбаҳои мундариҷавӣ тавсиф гардидаанд. Омӯзиши гузошташуда фарқияти пешниҳодшударо итбот намуд: мазмуну мундариҷаи сохтори машғулиятҳои беруназсинфӣ ва беруназмактабӣ ҳамчун ҷузъи таркибии идомаи дарсҳои муқаррарии ҷараёни тарбияи хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ аз нигоҳи педагогӣ дидактикӣ ва методӣ ва муайян карда шавад: роҳу усулҳои истифодаи самараноки ҷаҳолгардонӣ ва ташаккули табиатдӯстӣ, рушди ҷанбаҳои маърифати-экологии хонандагон дар заминаи машғулиятҳои беруназсинфӣю беруназмактабӣ, тибқи талаботи педагогӣ ва методӣ амалан коркарду баррасӣ карда шаванд: роҳу усулҳои амалисозии “Амсилаи таҳқиқот оид ба ҷаҳолгардонӣ ва ташаккули маърифати экологии хонандагон дар ҷараёни ташкилу гузаронидани машғулиятҳои беруназсинфӣю беруназмактабӣ таҳия ва татбиқ карда шавад”.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки мазмуни асосии таҳқиқотро ифода мекунанд, бо теъдоди 17 мақолаҳои илмӣ: 5 номгӯй дар нашрияҳои илмии тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 9 дар маводи конференсияҳо ва 3 номгӯй дар нашрияҳои дигар ба таърифи расидаанд.

Дар баробари натиҷаҳои дар рисола ба даст омада норасогӣҳои зеринро низ қайд кардан мумкин аст:

1. Дар рисолаи корҳои муҳаққиқони ватанӣ оид ба масъалаҳои

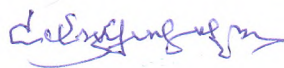
таълиму тарбия ва маърифати экологии хонандагон дар раванди фанҳои табиатшиносӣ бахшида шудаанд инъикоси зарурии худро намодааст.

2. Боби аввали рисола тавсифи кӯтоҳи назариявиро дар бар мегирад.
3. Аз назари мо, муаллиф ба масъалаи муайян намудани шароитҳои педагогӣ барои ташаккул додани маърифати экологии хонандагон диққати зарурӣ наёфтааст.
4. Дар диссертатсия ва афтореферат ҳатогиҳои зиёди услубӣ ва имлоӣ мавҷуд аст, ки ислоҳи онҳо ҳатмист.

Хулоса, диссертатсияи Қўзиева Раъногул Мирмуҳамадовна дар мавзӯи «Ташаккули маърифати экологии хонандагони синфҳои 5 – 9 дар чараёни машғулиятҳои беруназсинфию беруназмактабӣ аз биология» ба бандҳои 67, 69, 71 ва 72-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 - Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот (илмҳои педагогӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои педагогӣ, профессор, профессори кафедраи методикаи таълими фанҳои табиатшиносии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав

Санг Холназаров

30.11.2022

Суроға: 735140, ш. Бохтар кӯчаи Айнӣ, 67, факс (83222) 2-48-63,

тел. (83222) 54-81, www.btsu.tj, E-mail: bgu-1978@mail.ru

Имзои Холназаров С.- ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва қорамои тахсуси

ДДБ ба номи Носири

Хусравсус

Шукурзод Ҷ.А.